

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет іноземної філології
Кафедра германських мов і зарубіжної літератури

Дипломна робота
магістра

з теми: **«ПОЕТИКО-СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ РОМАНУ О. ГАКСЛІ
«ЯКИЙ ЧУДЕСНИЙ СВІТ НОВИЙ!»**

Виконала: студентка 2 курсу
Angb1-M17z групи
спеціальності 014 Середня освіта (Мова і
література (англійська), додаткова
спеціальність 014 Середня освіта (Мова і
література (німецька)

Іваннікова Катерина Ігорівна

Керівник:

Голубішко І.Ю., кандидат філологічних
наук, доцент, доцент кафедри
германських мов і зарубіжної літератури

Рецензент:

Рарицький О.А., доктор філологічних
наук, завідувач, професор кафедри історії
української літератури та
компаративістики

Кам'янець-Подільський – 2018 року

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Розвиток жанру наукової фантастики в англійській літературі першої половини ХХ століття	8
1.1. Наукова фантастика і шляхи суспільного прогресу в англійській літературі першої половини ХХ століття.....	8
1.2. Інтерпретація майбутнього у творчості англійських письменників першої половини ХХ століття.....	19
Висновок до розділу.....	28
РОЗДІЛ 2. Роман О. Гакслі «Який чудесний світ новий!» у контексті модерністської естетики	31
2.1. Риси антиутопії в романі О. Гакслі «Який чудесний світ новий!».....	31
2.2. Інтертекстуальна гра в романі О. Гакслі «Який чудесний світ новий!».....	38
2.3. Метатекстова функція імені в романі Олдоса Гакслі «Який чудесний світ новий!».....	46
Висновок до розділу.....	64
РОЗДІЛ 3. Поетика сатирико-гумористичного в романі О. Гакслі «Який чудесний світ новий!»	65
3.1. Художні особливості гумору в науково-фантастичних романах першої половини ХХ століття.....	65
3.2. Сатирико-гумористичні структури в антиутопії О. Гакслі «Який чудесний світ новий!».....	75
Висновок до розділу.....	85
ВИСНОВКИ	86
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	90

ВСТУП

Майбутнє завжди притягувало людину. В усі часи людство намагалось побачити, що чекає його за горизонтом: в близькій і далекій перспективі, передбачити, як зміниться суспільний устрій, спосіб життя людини, його внутрішні та зовнішні якості.

Актуальність дослідження. Особливо актуальною в наші дні стає проблема майбутнього, коли перед людством постає загроза демографічної та екологічної катастрофи, небезпека деградації та духовного здичавіння людини і навіть похмура перспектива залишитися без місця свого проживання – самої планети. Увійшовши в третє тисячоліття, людство продовжує шукати відповіді на вічні і, часом, безвихідні питання про можливість щастя на Землі, створення справедливого суспільства. І навіть, якщо ці питання залишаються без відповіді, самі пошуки, постановка питань допомагає людині краще зрозуміти себе і своє місце у світі. Приходить і усвідомлення того, що людина безпосередньо бере участь у формуванні свого майбутнього, яке нерозривно пов'язане з минулим і сьогоденням. Тому представляється дуже важливим простежити, як література відображає зміну поглядів і уявлень людства про можливість побудови щастя на землі, досягнення рівності, справедливості, свободи і добробуту.

Також набуває популярності поширення іронії в різних культурах, яка знаходить своє вираження в сучасній літературі, публіцистиці та образотворчому мистецтві, і не може не викликати прагнення дослідників вивчити і описати процеси іронізації, визначити специфіку і стратегію національної своєрідності цього явища, що, у свою чергу, служить вирішенням багатьох проблем міжкультурної комунікації. Особлива значимість роботи полягає в тому, що іронія розглядається як категорія, притаманна антиутопічному роману і порівнюється мовне втілення іронії в англійській та українській свідомості із залученням найбільш яскравих зразків антиутопічного жанру. Робота продовжує вивчення проблеми

інтертекстуальності, пов'язаної з установкою на іронічне зіставлення різних сюжетів, прийомів і оповідних технік.

Існує чимала кількість наукових і художніх творів, які втілюють в собі надії і тривоги людства: мрію про світле майбутнє і попередження щодо можливих негараздів і катастроф. Багато англійських письменників, в тому числі класиків (Б. Олдісс, А. Кларк, Г. Веллс, О. Гакслі та інші), так чи інакше намагалися зазирнути в майбутнє, висловлюючи свої думки про можливість побудови більш справедливого суспільства, про майбутній розвиток країни, про зміни, які можуть статися з людиною і людською цивілізацією в цілому. Ми спробували зібрати і проаналізувати ці погляди в англійській літературі ХХ століття, спираючись на багатовіковий досвід розвитку утопічної думки Великобританії, розуміючи, що чим значніший історичний відрізок, який потрапляє в поле нашого розгляду, тим повніше проявиться картина не тільки уявлень про майбутнє, але і тенденцій розвитку суспільства, його культурних, економічних, релігійних стремлень.

Важливою ознакою творчості О. Гакслі є мовні механізми іронії, їх особливості в англійській і українській мовах, іронічний сенс висловлювання в жанрі антиутопії, контекстуальні умови його формування і його текстоформуюча функція в системі цілого твору.

Мета роботи: на основі вивчення та аналізу творчого доробку О. Гакслі, філософських, історичних та літературознавчих робіт, спираючись на досвід розвитку утопічної думки попередніх століть, простежити еволюцію утопічних поглядів англійських письменників ХХ століття щодо соціальних проблем, однією з яких в майбутньому може стати людина і своєрідність способу художнього втілення цих поглядів і уявлень.

Мета визначає низку **завдань дослідження:**

– простежити еволюцію поглядів щодо можливості побудови ідеальної держави майбутнього і своєрідність їх художнього втілення в англійській літературі ХХ століття;

- охарактеризувати зміни, що відбулися в поглядах англійських письменників по відношенню до людини майбутнього як особистості і члена суспільства;
- виявити і описати мовні форми іронії як текстоутворюючі компоненти, визначити специфіку і властивості іронічного контексту;
- визначити ролі різних типів іронічних контекстів в процесі сприйняття та інтерпретації іронічного сенсу висловлювання;
- проаналізувати ту частину уявлень про майбутнє англійських письменників, яка містить мрії про безмежне пізнання, розширення інтелектуальних можливостей людини, набуття внутрішньої гармонії, яку можна визначити як «внутрішню» утопію.

Об'єктом дослідження є творчість англійського письменника ХХ століття, фантаста О. Гакслі, в якій знайшли відображення уявлення і погляди про побудову справедливого суспільства і майбутнє людської цивілізації. В центрі уваги – роман «Який чудесний світ новий!».

Предметом роботи є утопічні погляди англійських письменників ХХ століття, а зокрема О. Гакслі, який в своїй творчості спирався на досвід розвитку утопічної думки Великобританії, а також способи художнього втілення ідей щодо майбутнього планети та її екологічного стану.

Мета і завдання визначають методологічні принципи даної роботи, в основі яких лежить багатоаспектний підхід, що зумовив використання відповідних **методів дослідження**. Робота ґрунтується на комплексному підході до об'єкта дослідження з використанням методик аналітичного, філологічного, а також застосування прийому контекстуального аналізу, елементів порівняльно-історичного, герменевтичного аналізу. Аналітичний метод використано для вивчення теоретичних аспектів проблеми; системний у доборі текстів, які стали основою дослідження; філологічний – для огляду і систематизації значного масиву історичних фактів, персоналій, що згадуються у романі. Систематизацію змістових та формальних ознак

художньо-естетичних категорій тексту здійснено засобами інтерпретаційно-текстового аналізу.

Теоретико-методологічну основу дослідження відповідно до характеру поставлених завдань склали праці вітчизняних і зарубіжних теоретиків, літературознавців, культурологів з проблем сутності жанру наукової фантастики, а саме: праці Р. Барта, О. Ковтуна, Ю. Крістевої, Р. Лахманна, С. Лема, М. Назаренка, Р. Нудельмана, А. Нямцу, С. Олійника, О. Стужук, Ц. Тодорова.

Серед найцікавіших в рамках нашого дослідження публікацій останнього часу відзначимо працю «Жанр антиутопії в ХХ столітті» А.Ф. Любимова (2001), в якій аналізуються твори вітчизняної та західноєвропейської, в тому числі англійської літератури. Книга «Літературна утопія від Мора до Гакслі: проблема жанрової поетики і семіосфери. Набуття острова» М.І. Шадурського (2007) створена на матеріалі європейських і американських утопічних жанрів, те ж саме можна сказати і про навчальний посібник «Західна література. Історія духовних шукань» В.С. Рабиновича (1994). Узагальнення теоретичного досвіду, що належить до вивчення утопічного жанру, містять роботи: «Соціальна утопія: Досвід онтогносеологічного аналізу» С.А. Шішулькіна (2006); «Метаморфози літературної утопії: теоретичний аспект» О.А. Павлової (2004).

Практичне значення дослідження. Результати роботи можуть бути використані в процесі викладання курсів історії зарубіжної літератури, під час вивчення особливостей жанру наукової фантастики, спецкурсів і спецсемінарів, присвячених творчості О. Гакслі.

Апробація. Основні положення дипломної роботи обговорювались на засіданні кафедри германських мов і зарубіжної літератури КПНУ імені І. Огієнка, а також оприлюднювались у доповіді на студентській конференції (2018 р), деякі ключові положення дипломної роботи знайшли висвітлення у статті «Інтертекстуальна гра в романі О. Гакслі «Який чудесний світ

новий!»» («Збірник наукових праць студентів і аспірантів КПНУ імені Івана Огієнка», 2018).

Структура й обсяг роботи. Дипломна робота магістра складається зі вступу, в якому розкриті актуальність, мета, об'єкт, завдання та методи дослідження, трьох розділів, висновків до кожного розділу та загальних висновків, списку використаних джерел із 77-ти найменувань. Загальний обсяг роботи – 95 сторінок, з них 90 сторінок основного тексту.

ВИСНОВКИ

Утопічні погляди англійських письменників ХХ століття неможливо розглядати поза загальним річищем розвитку англійської утопічної думки XVI-XIX століть. Автори перших англійських утопій, починаючи з Т. Мора, пов'язували свої уявлення про майбутнє, втілені в різних жанрових формах — трактат, роман, поема, з перетворенням товариства, побудовою справедливої держави. Причому із самого свого зародження утопія містить в собі елементи антиутопії, особливо помітні, якщо розглядати їх в історичній перспективі. Протягом століть, починаючи з «Нової Атлантиди», робилися спроби наблизити утопічну мрію Мора до реальності — у тому числі географічно: від місця, якого немає, до самої Англії.

Проектування держав майбутнього у жанрі наукової фантастики, втілене переважно в романній формі, продовжується і в ХХ столітті, хоча типові для цього часу романи-пародії і романи-попередження (Гакслі, Орвелл, Кестлер, Антен, Берджесс) сконцентровані, головним чином, на причинах, що перешкоджають побудові справедливого суспільства.

При цьому розвиток жанру антиутопії в чомусь пов'язаний і з мінливою концепцією ідеї прогресу. Напрямок прогресу в аграрній Англії XVI-XVII століть і Мор, і Бекон пов'язують з урбанізацією країни і розвитком науково-технічного прогресу, але, вже починаючи зі Свіфта і Батлера, письменники починають замислюватися про руйнівну силу «великого прогресу людського знання». У ХХ столітті негативні наслідки діяльності людини стають приводом для роздумів і тривог вже практично всіх англійських письменників (Форстер, Гакслі, Уіндем, Берджесс, Роберте, Баллард, Олдісс, Барнс).

Отримує розвиток розпочата ще Моррісом тема «розурбанізації», повернення до доіндустріальної Англії, її природи і сільського господарства. Письменники розмірковують про сутність науково-технічного прогресу, намагаючись осмислити його доцільність і роль в житті людини (Уіндем, Вілсон, Кларк, Гакслі, Форстер, Еміс, Олдісс).

З самого свого зародження англійська утопія містить риси острівної утопії. Велика увага приділяється навколишньому середовищу: природі, рослинному та тваринному світу, доглянутості землі, саду. Знаходять відображення і такі риси англійської нації, як незалежність, гордість за свою націю, яка часом переходить у шовінізм, культ здоров'я, активна життєва позиція, наполегливість і працьовитість англосаксонської частини людства.

З початку ХХ сторіччя спостерігається зміна позиції письменників щодо колоніальної політики Великобританії, втрата віри в місію білої людини, можливість будувати повноцінні відносини на основі колоніальної залежності (Конрад, Форстер, Честертон, Хілтон, Дуглас, Веллс).

Письменники ХХ століття стурбовані трансформацією соціально-культурних інститутів, що впливають на людину. Якщо в перших англійських утопіях велике значення традиційних цінностей: релігії, сім'ї, освіти, то література ХХ століття констатує відмирання релігійних і сімейних зв'язків, зниження планки і престижу освіти. У той же час на конкретних прикладах доводиться потреба людини в усіх відкинутих нею цінностях. Всі перераховані фактори сприяють розвитку жанру антиутопії – створення утопічних творів зі знаком мінус – антиутопій або дистопій.

Утопія розглядається письменниками кінця ХХ століття як недосяжний ідеал, шлях, що перетворює людину, тобто, зробивши коло, думки англійських письменників знову повертаються до Мора і його «Утопії» як «місця, якого немає». Як компенсація людству залишається ідея «внутрішньої» утопії, заснованої на релігії, творчості, мистецтві, внутрішньому світі людини.

Розглядаючи антиутопію О. Гакслі «Який чудесний світ новий» як жанровий різновид науково-фантастичного роману, ми спостерігаємо яскраво виражений комічний план оповіді з помітним сатиричним забарвленням. Основному завданню антиутопії підпорядкована вся структура роману, і будується вона саме на науково-фантастичних припущеннях, гротеску, парадоксах.

У романі Гакслі наука бере на себе функцію психічного і фізіологічного регулювання стану людини з метою забезпечення загального щастя. Науково-фантастичний гумор Хакслі повністю побудований на перевертанні звичних суспільних і міжособистісних відносин. У суспільстві, де люди не народжуються природним шляхом, багато перевернуто з ніг на голову.

Гумор Гакслі пов'язаний і з такими ключовими образами роману, як сома і Форд. «Сома» — не авторський неологізм, а термін-міфологема з давньоіндійської культури (Бог і напій). Сома у індусів великий і всемогутній, йому присвячено багато гімнів з Рігведи. У стародавніх греків «сома» — це тіло (Живе чи мертво). У Гакслі «сома» — наркотик, який дає людям відчуття щастя. Глибокий гумор автора проявляється в тому, що він об'єднав два різних слова і злив їх в одне, надавши йому гірко-іронічне звучання, так ще й підсиливши його злагодженістю «сома — кома». У римі ми бачимо випадковий збіг звуків, помічене Гакслі. Масове споживання соми вводить людей в стан коми в прямому і переносному сенсі, споживання стає метафорою духовного зубожіння людини, що стала щасливою. Інший дотепний, але і блюзнірський каламбур Гакслі — Ford (Форд) замість God (Бог) має крім історичної (ім'я реально існуючого промисловця) ще й лінгвістичну основу — слово співзвучне англійському слову Lord (Бог), яке фігурує в біблійних, поетичних текстах і, разом з тим, Ford співзвучно і слову God. Ці та інші комічні штрихи покликані виявити приховану абсурдність «серйозних» дій людей, які по духовно-соціальному розвитку досягли не більше, ніж діти.

Так ми доходимо висновку, що неприйняття авторами науково-фантастичних романів багатьох аспектів суспільно-громадського життя людини, викликаних науковим прогресом, виражається за допомогою гострої сатири, яка реалізується через крайню парадоксальність і гротескність. Юмор і ряд комічних ситуацій покликані ще раз продемонструвати парадоксальність антиутопічного суспільства, зображеного авторами, вони нерозривно пов'язані з сатирою на антигуманні та протиприродні ідеї.

Підводячи підсумки дослідження варто зазначити, що проблема науково-фантастичного сатирико-гумористичного роману розглянута нами, в основному, в історико-еволюційному плані. Ми намагались, по можливості, на найбільш репрезентативних зразках охопити основні віхи розвитку серйозно-сміхової наукової фантастики від першоджерел до сучасності. Розглядаючи прийоми інтертекстуальності, сатири і гумору, аналізуючи сатирико-гумористичні мотиви Гакслі та романів небагатьох авторів Великобританії та інших країн, ми не можемо претендувати на те, що проблема сатири і гумору в науковій-фантастиці цілком охоплена. Проте, ряд основних моментів застосування інтертекстуальності та поетики серйозно-сміхового науково-фантастичного роману, взятого в його історичній динаміці, нами досліджена, що, імовірно, може допомогти в подальшому при аналізі багатой науково-фантастичної літератури Великобританії, США та інших країн світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамов С.Р. Интертекстуальность как конституирующий признак и условие сосуществования семиотических систем. СПб.: Образование, 1993. С. 12-20.
2. Андреев К. Предисловие // Уэллс Г. Избранные научно-фантастические произведения в трех томах. М.: Молодая гвардия, 1956. Т. 1. С. 3-38.
3. Арнольд И. В. Стилистика. Современный английский язык. Москва : Флинта: Наука, 2005. 384 с.
4. Арнольд И.В. Читательское восприятие интертекстуальности и герменевтика. // Интертекстуальные связи в художественном тексте. СПб.: Образование, 1993. С. 4-12.
5. Бандровська О. Метатекстова функція імені в романі Олдоса Гакслі Який чудесний світ новий. Іноземна філологія. Вип.123. 2011. С. 276-286.
6. Бакунин М.А. Федерализм, социализм и антитеологизм. Философия. Социология. Политика. Москва : Правда, 1999. С. 11-124.
7. Барт Р. Избранные работы: Семиотика. Поэтика / Р. Барт: пер. с фр. Москва: Прогресс, 1989. 615 с.
8. Барт Р. От произведения к тексту. Избранные работы: Семиотика. Поэтика. Москва: Прогресс, 1994. 594 с.
9. Бахтин М. Сборник литературно-критических статей. Москва : Художественная литература, 1996. 543 с.
10. Башкатова Ю.А. Интертекстуальность словесно-художественного портрета. Кемерово : Кузбассвузиздат, 2006. 143 с.
11. Беляев А. А. Эстетика: словарь. М.: Политиздат, 1989. – 447 с. – URL: <http://terme.ru/>
12. Бжезінський З. Велика шахівниця. Львів – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2000. 236 с.

- 13.Бовсунівська Т. Епістемологічна нестабільність меж фантастики. Слов'янська фантастика. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2012. С. 9-15.
- 14.Будний В. Порівняльне літературознавство: підручник / В. Будний, М. Ільницький. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 430 с.
- 15.Вайнштейн О.Б. Шекспировские вариации в английской прозе (В. Вулф, О. Хаксли, Дж. Фаулз). Москва: Наследие, 1997. 126 с.
- 16.Виноградов И. Завещание мастера. Вопросы литературы. 1998. № 6. С. 43 - 75.
- 17.Гаксли О.О. Дивный новый мир / пер. с англ. Под ред. О.Сорока. Санктпетербург .: Азбука-Классика, 2000. 316 с.
- 18.Гаков В. Виток спирали (Зарубежная научная фантастика 60–70-х годов). Москва : Знание, 1980. 64 с.
- 19.Гаков В. Хьюго Гернсбек и его «Эймейзинг». Уральский следопыт. № 1.1990. С. 21-22
- 20.Гакслі О. Який чудесний світ новий/ О. Гакслі. Львів: ВСЛ, 2016. 368 с.
- 21.Геллер М. Я. Утопия у власти. Москва : МИК, 2000. 180 с.
- 22.Головачева И.В. Литература и наука в творчестве О. Гаксли. Дис. к. филол. н. С.-Пб., 2008. 131 с.
- 23.Губский Е.Ф. Философский энциклопедический словарь. – URL: <http://terme.ru/>
- 24.Гловінський М. Інтертекстуальність // Теорія літератури в Польщі. Антологія текстів. Друга половина ХХ – початок ХХІ ст. / Упоряд. Б. Бакула ; за заг. ред. В. Моренця ; пер. з польськ. С. Яковенко. Київ : Вид. дім „Києво-Могилянська академія”, 2008. С. 284-309.
- 25.Еко У. Роль читача. Дослідження з семіотики текстів; пер. з англ. М. Гірняк. Львів : Літопис, 2004. 384 с.
- 26.Ивин А.А. Философия: Энциклопедический словарь. Москва : Гардарика, 2004. 1072 с.

- 27.Ковтун Е.Н. Фантастика как объект научного исследования: проблемы и перспективы отечественного. – URL: <http://www.slavcenteur.ru/>
- 28.Кристева Ю. Бахтин, слово, диалог, роман. *Вестник МГУ. Сер. 9. Филология.* 1995. № 1. С. 87–115.
- 29.Ланин Б. А., Стрижекурова Ж. И. Русское зарубежье: новое открытие классики. Москва : Дрофа, 2008. 223 с.
- 30.Ланин Б.А., Боришанская М. Русская антиутопия XX в. Москва : Ариос, 1994. 247 с.
- 31.Литературная энциклопедия терминов и понятий; под. ред. А.Н.Николукина. Москва : НПК «Интелвак», 2001. 421 с.
- 32.Литературный энциклопедический словарь / [под общ. ред. В.М.Кожевникова, П.А. Николаева]. Москва : Советская энциклопедия, 1987. 752 с.
- 33.Лосев, А. Ф. Философия имени. Москва : Изд-во Моск. унта, 1990. 269 с.
- 34.Лотман Ю.М. О трех функциях текста / под. ред. В.К. Кантора. Москва : РОССПЭН, 2009. с. 348
- 35.Лотман Ю.М. Заметки о структуре художественного текста / История и типология русской культуры. Санктпетербург : Искусство, 2002. 768 с.
- 36.Любимова А. Ф. Утопия и антиутопия: опыт жанровых дефиниций // Традиция и взаимодействие в зарубежных литературах. Пермь: Прогресс, 1994. С. 61- 86.
- 37.Михальская Н.П., Аникин Г.В. Английский роман 20 века. Москва : вид-во Ариос, 1982. с. 317
- 38.Осипов А. Н. Фантастика від «А» до «Я»: Короткий енциклопедичний довідник. Москва: Дограф, 1999. 341 с.
- 39.Павлова І.В. Лінгвокогнітивна експлікація фантастичного образу в російському художньому тексті (на матеріалі творів О.Р. Беляєва): автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.02 / І.В. Павлова. Київ: Видавництво НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2007. 19 с.

40. Павлова О. А. Метаморфозы литературной утопии: теоретический аспект: монография. Волгоград : Волгоград. науч. изд-во, 2004. 210 с.
41. Перельман Я. И. Ракетой на Луну. Москва – Ленинград : ГИЗ. 1990. 153 с.
42. Пьеге-Гро Н. Введение в теорию интертекстуальности; пер. с фр. ; общ. ред. и вступ. ст. Г. К. Косикова. Москва : ЛКИ, 2008. 240 с.
43. Спивак М. Лазурное блаженство забвения. Москва : Детская литература. 1989. С. 19–24.
44. Стужук О. Художня фантастика як теоретична проблема // Слов'янська фантастика. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2012. С. 52-66.
45. Тмарченко Е. Уроки фантастики. Заметки критика. – URL: <http://royallib.ru/>
46. Тодоров Ц. Поняття літератури та інші есе; перекл. з фран. Є Марічева. Київ: Києво-Могилянська академія, 2006. 163 с.
47. Урнов М. В. Вехи традиции в английской литературе. Москва: Художественная литература, 1986. 382 с.
48. Уэллс Г. Люди как боги. Собр. соч.: в 15 т. Т.5. Москва: Диамант, 1994. 196 с.
49. Фалалеева С.С. Антропологические основы творчества Гаксли. Автореферат дис. к. филол. н. Екатеринбург, 2012.
50. Фатеева Н. А. Контрапункт интертекстуальности, или Интертекст в мире текстов. Москва : Агар, 2000. 280 с.
51. Флоренский, П. А. Имена : сочинения. Москва : ЭКСМО-Пресс ; Харьков : Фолио, 1998. 911 с.
52. Фонякова О. И. Имя собственное в художественном тексте: учебное пособие. Ленинград : Источник, 1990. 103 с.
53. Чаликова В. Настоящее и будущее сквозь призму утопии // Современные буржуазные теории общественного развития. Москва : ИНИОН, 1994. 298 с.

54. Чаликова В.А. Предисловие // Утопия и утопическое мышление: антология зарубежной литературы. Москва : Прогресс, 1991. С. 3-20.
55. Шадурский М. И. Литературная утопия от Мора до Хаксли : Проблемы жанровой поэтики и семиосферы. Обретение острова. Москва : ЛКИ, 2007. 160 с.
56. Шекспир У. Избранные сочинения. Москва – Ленинград : Детиздат ЦК ВЛКСМ , 1991. 298 с.
57. Шестаков В. П. Английская литература и английский национальный характер. Нестор-История, 2010. 273 с.
58. Шухрат А. Научная фантастика – проблемы определения (литературный обзор). – URL: <http://sibac.info/>
59. Юрьева Л. М. Русская антиутопия в контексте мировой литературы. Москва : Прогресс, 2005. С. 56-75.
60. Applebaum R. Literature and Utopian Politics in Seventeenth-Century England / R. Applebaum. Cambridge: Cambridge University Press, 2002. 253 p.
61. Booker M. A Theory and Research Guide / M. Booker. Westport: Greenwood Press, 1994. 181 p.
62. Bradbury, M. The Modern British Novel / M. Bradbury. London: Secker & Warburg, 1994. 208 p.
63. Collins C. English Language Dictionary // Colling C. London and Clagow: Lawrence and Wishart, 2002. 820 p.
64. Hauxley Aldos. Crome Yellow/ Aldos Hauxley [Electronic resource]. - Mode of access: https://archive.org/stream/cromeyellow00huxlgoog/cromeyellow00huxlgoog_djvu.txt
65. Hauxley Aldos. Point Counter Point/ Aldos Hauxley [Electronic resource]. - Mode of access: <https://alfalib.com/book/read/id/130399>
66. Huxley A. The New Romanticism // *Complete Essays of Aldous Huxley* / Ed. Robert S. Baker and James Sexton. . Vol. III. . Chicago: Ivan. R. Dee, 2001. P. 253.

- 67.Huxley A. *Brave New World*/ A. Huxley. New York, 1946. 285 p.
- 68.*Intertextuality: Theories and Practices* / ed M. Worton and J. Still. Manchester ; New York : Manchester UP, 1990.256 p.
- 69.Kingsley A. *The Golden Age of Science Fiction* / Amis Kingsley. Harmondsworth : Penguin, 1981. 368 p.
- 70.M a n u e l F . *Toward a Psychological History of Utopias // Utopias and utopian thought*. Cambridge, 1966. P. 69-100.
- 71.Mailer N.: *Barbary shore // Rinepart*. New York. 1981. 245 p.
- 72.Murray N. *Aldous Huxley: A Biography*. N. Y.: St.Martin's Press, 2003. P. 177.
- 73.*New Webster's Dictionary and Thesaurus of the English Language // Lexicon Publications, ins. Danbury, ct. [printed and manufactured in the United States of America]* 2003. 690 p.
- 74.Rothstein E. *Visions of Utopia* / Rothstein E., Muschamp H., Marty E. New York, 2004. 236 p.
- 75.Shakespeare W. *The Tempest*/ Ed. by S. Orgel. New York (NY), Oxford: Oxford U.P., 1998. 256 p.
- 76.Wells, H.G. *Appendix. The War in the Air*. Penguin Books Limited, 2005-05-26. 297p.
- 77.Wells, H.G. *Men Like Gods*.NY. Wildside Press, 2009. 247 p.